

Görüşler

DOÇ. DR. AHMET BURÇİN YERELİ

Hacettepe Üniversitesi, İİB.F., Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

2005 Yılı Vergi Politikası Çerçevesinde Arz Yönlü İktisat Yaklaşımı

GİRİŞ

2005 yılında izlenecek maliye politikasının temel hedeflerinden biri gibi gösterilmek istenen "vergi indirimleri" politikası, aslında 1980'li yıllarda dönemin Başbakanı Turgut Özal tarafından da uygulanmaya çalışılmış; aynı dönemde A.B.D. Başkanı Ronald Reagan ve İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher yönetimlerinin de temel politikası olmuştur. Ekonomi ve maliye terminolojisi içinde "arz yönlü iktisat (supply-side economics)" yaklaşımı olarak bilinen bu uygulamalar, ekonomik büyümenin devamlılığı için ekonominin arz yönünde kamusal bir takım müdahaleler yoluyla üretim artışının sağlanmasına yöneliktir.

Bir ülkedeki ekonominin büyüklüğünü ölçmede, genellikle gayri safi milli hasıla hesaplamalarından yararlanılmaktadır. Gayri safi milli hasılayı iki şekilde ele alabiliriz:

(i) Bir ekonomide belli bir dönemde tüm üretim birimlerinin veya bu birimlerin toplulaştırılmasıyla ortaya çıkan tüm faaliyet kollarının ya da sektörlerin gerçekleştirdikleri katma değerler toplamı.

(ii) Bir ekonomide belli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin değeri.

Dikkat edilirse her iki yaklaşım da ekonominin bizzat kendisini, yani üretim-tüketim ilişkilerini ifade etmektedir. Bu bağlamda, bir ekonomide üretim ve tüketim ilişkileri ne ka-

dar yoğunlaşırsa ve miktar ya da değer olarak ne kadar artarsa, gayri safi milli hasıla da ona paralel olarak artacak, yani ekonomi büyüyecektir. Ekonomiye kamusal müdahalelerin yönünü ve boyutunu belirleyen maliye politikaları ise, ekonomik büyüme hedeflendiğinde ya ekonominin üretim yönünü ya da tüketim yönünü hedef alan bazı düzenlemeler şeklinde gerçekleşebilmektedir. Hatta bazı ülkelerde ekonominin her iki yönüne de yönelik eşzamanlı düzenlemelere rastlanabilmektedir. Ekonominin üretim ya da tüketim yönüne yapılan müdahaleler, mevcut müdahale düzeyinin artırılması şeklinde olabileceği gibi, müdahale düzeyinin azaltılması yani, kamusal kısıtlamaların kaldırılması, kamusal yüklerin azaltılması gibi uygulamalar şeklinde de olabilmektedir.

İşte arz-yönlü iktisat yaklaşımı, ekonomideki büyümenin devamlılığı açısından vergi indirimleri politikasını esas alan bir maliye politikası çerçevesinde ve ekonominin üretim tarafına yönelik bazı öneriler getirmektedir.

I- Arz Yönlü İktisat Yaklaşımının Vergisel Esasları

Yüksek vergi oranları ve giderek artan transfer harcamaları bir ekonomideki verimli faaliyetleri olumsuz yönde etkiler. Arz yönlü iktisat yaklaşımına göre vergi indirimleri, Keynesyen iktisattaki toplam talebi uyarma etki-

sinin aksine, kişileri yatırıma ve tasarrufa yani, üretime yönlendirmektedir. Böylece ekonomide arz artmakta ve gelirlerde de reel bir artış görülmektedir.

Arz yönlü iktisat yaklaşımı çerçevesinde gelir vergisi oranlarında bir indirim yapıldığında, bireylerin kullanılabilir gelirleri artacağı için, bu gelirden tasarruf edecekleri miktar da artacaktır. Tasarruf artışı, bireylerin borçlanma gereksinimlerinin azaldığını gösterir ve bu süreçle birlikte faiz oranları da düşmeye başlar. Faiz oranlarının düşmesi, yatırımların artışı sonucunu doğuracaktır. Ayrıca, ücret kazançları üzerindeki gelir vergisinin indirilmesi, emek arzını da artıracaktır. Dahası, ücret artış talepleri daha esnek bir hale gelecektir. Çünkü, vergi indirimleri sayesinde reel ücretlerde artış yaşanacaktır.

Kurum kazançlarına uygulanan kurumlar vergisinin indirilmesi ya da yatırım indirimi miktarının artırılması veya finansman fonu uygulamaları ile birlikte hızlandırılmış amortisman uygulaması da kurumların ellerindeki vergi sonrası kazanç miktarının artması sonucunu doğuracaktır. Ayrıca, bu uygulamalar yatırımların geri dönüş süresini kısaltacağı için yatırımların artmasına neden olabilecektir. Yatırımların artmasıyla birlikte, girdi başına daha fazla çıktı alınabilmesi yani, verimlilik artışı sağlanabilir. Verimlilik oranının artması, vergi indirimi nedeniyle meydana gelen ek mal ve hizmet talebi için gerekli kapasiteyi artıracaktır.

Arz yönlü iktisat yaklaşımını savunanlara göre kamusal faaliyetlerin verimsiz olma riski ya da verimliliğinin düşük oluşu nedeniyle, vergi indirimleri yoluyla kamu ekonomisine oranla daha verimli işleyen piyasa ekonomisine daha fazla kaynak bırakılmış olur. Yani piyasa ekonomisinin finansman yapısı güçlendirilerek hareket kabiliyeti artırılır. Böylece üretim kapasitesinin artmasıyla arz yetersizliğinden doğan enflasyonist etkiler azalarak enflasyon oranı düşecektir. Düşük enflasyon oranı reel kullanılabilir geliri artıracığı için tüketim, üretim ve istihdam artacaktır. Üretim kapasitesinin artması yerli tüketim ve ihracat için gerekli mal ve hizmet miktarının artması anlamına gelecektir.

Arz yönlü vergi politikaları ile ekonominin arz yönü dikkate alınarak hem toplam arzın ve hem de toplam talebin uyarılabileceği düşünülür. Vergi indirimleri ile fiyat hareketleri arasında karşılıklı bir ilişki olduğu varsayımıyla hareket edilir. Vergiler azaltılarak toplam talepte bir artışa yol açıldığında fiyatlar genel seviyesinin nasıl bir seyir izleyeceği, vergi indirimlerinin toplam arzı ne ölçüde etkileyeceğine bağlıdır.

II- 2005 Yılında İzlenecek Maliye Politikasının Arz Yönlü Hedefleri

2005 yılında vergi kanunlarında yapılacak düzenlemeler ile, arz yönlü iktisat yaklaşımına paralel üç temel değişiklik göze çarpmaktadır. Bunlar:

(i) Gelir Vergisi Kanunu'nun 103. maddesi değiştirilerek, 2005 yılı kazançlarına uygulanacak şekilde 1.1.2005 tarihinden itibaren artan oranlı tarifenin % 45'lik üst dilimi kaldırılmış ve nihai vergileme oranı % 40'a çekilmiştir. Böylece 78.000.-YTL'nin üzerindeki kazançlar için uygulanacak gelir vergisi oranı % 40 olarak belirlenmiştir. Ücretlilerde tarife 5 puan daha düşük olduğu için ücretlilerin üst oranı da % 35'e indirilmiştir.

(ii) 2003 yılı içinde yapılan yasal bir düzenleme ile, kurumlar vergisinde 2004 yılına kadar % 30 vergi oranı + % 10 fon olarak uygulana gelen tarife, 1.1.2004'ten itibaren fon uygulamasının kaldırılması ile birlikte 2004 yılına mahsus olmak üzere % 33 olarak belirlenmiş ve 1.1.2005'ten itibaren bu oranın tekrar % 30'a indirileceğine hükmolunmuştur. Fon uygulaması da kaldırıldığı için kurumlar vergisinde de % 3'lük bir oran indirimi söz konusudur.

(iii) 2004 yılının son haftası içinde çıkarılan bir Bakanlar Kurulu Kararı ile bazı mal ve hizmetlerde katma değer vergisi oranı % 18'den % 8'e çekilmiştir.

A. Gelir Üzerinden Alınan Vergilerdeki İndirimlerin Ekonominin Arz Yönü Üzerindeki Etkisi

Gelir üzerinden alınan iki ayrı vergi mevcuttur. Bunlardan biri kişisel kazançları konu alan gelir vergisi, diğeri ise kurumsal kazanç-

ları konu edinen kurumlar vergisidir. Bu iki vergide yapılması düşünülen vergi indirimlerinin mahiyeti birbirlerinden tamamen ayrıdır.

1. Hedeflenen Mükellef Kitlesi Açısından

Gelir vergisinde yapılan düzenleme, gelir vergisindeki artan oranlı tarifenin son basamağını kaldırmaktan ibarettir. Dolayısıyla, sadece üst gelir gruplarının vergisel yükü hafifletilmektedir. Oysa kurumlar vergisindeki düzenleme tüm kurumlar vergisi mükellefleri açısından yaklaşık % 9'luk bir vergi indirimi şeklindedir. Bu bağlamda, kurumlar vergisinde gerçekleştirilen indirim genel, gelir vergisindeki ise özel karakterlidir.

Hem gelir vergisi ve hem de kurumlar vergisinde yapılan indirimlerle hedeflenen mükellef kitlesi, ücretler bir yana bırakılırsa, aslında aynı kişilerden ibaret olacaktır. Üst gelir grubuna giren gelir vergisi mükelleflerinin kazançları daha çok hissedarı oldukları büyük kurumların kâr paylarından oluşmaktadır. Zaten kurumlar vergisinde yapılan vergi indirimleri sonucunda artacak olan dağıtılabilir kurumsal kârlar ile birlikte alacakları temettü miktarı artan bu kesimin ödeyeceği gelir vergisi tutarında da bir azalma olacaktır. Üstelik bu mükelleflerin gelir ve kurumlar vergileri yıllık beyanname ile bir sonraki yıl beyan edilip ödeneceği için, vergi indirimi politikasının etkisi de ancak bir yıl sonra netleşecektir.

Oysa arz yönlü iktisat yaklaşımı açısından daha doğru olan, gelir vergisi tarifesinde genel bir oran indirimine gitmektir. Hatta, Türkiye'de sayıları altı milyonu aşan ve vergileri aylık olarak hesaplanarak ücretlerinden kesilip, işveren tarafından vergi dairesine yatırılan ücretli kesimin vergi yükünde yapılacak indirimler, arz yönlü iktisat yaklaşımı açısından büyük önem taşımaktadır. Her ne kadar ücretli kesimin vergi yükünde yapılacak olan indirimler ekonominin talep yönünü etkileyecekmiş gibi görünse de, aslında Türkiye açısından ücretlerin vergilendirilmesinde tercih edilen sistem bu uygulamaların doğrudan ekonominin arz yönünü etkileyeceğini göstermektedir. Ülkemizde ücretlilerin gelir vergisi kaynaktan kesilmektedir. Dolayısıyla ücretli b-

rüt ücretinin değil, net ücretinin hesabını yapmaktadır. Kaynaktan kesilen gelir vergisinin vergi dairesine yatırılması ise "vergi sorumlusu" sıfatıyla işverenin yükümlülüğündedir. Kamu kesiminin dışında, yanında çalıştırdığı ücretlinin bordrosu üzerinden hesaplanan gelir vergisine işveren her zaman kendi yükü olarak bakmaktadır. O halde, ücretlilerin gelir vergisinde yapılacak olan indirimler işverenin faktör maliyetleri üzerinde doğrudan etkili olabilecektir.

2. Ücretlilerin Vergi Bilinci Açısından

Aslında yukarıda açıklanan husus kamu çalışanlarından ziyade piyasa ekonomisinde ücretli olarak çalışanlar açısından söz konusu olmaktadır. Piyasa ekonomisinde ücret mutlaka bir sözleşmeye, yani tarafların rızasına dayanmaktadır^(*). Kamu kesiminde ise göstermelik bir sözleşme süreci işletilmekte ve daha sonra idare hukukunun gereği yerine getirilerek düzenleyici bir işlem ile ücretler belirlenmektedir. Bu süreçte kamu otoritesinin tek taraflı üstünlüğü, son yıllarda Avrupa Birliği sürecine dayalı olarak 1982 Anayasası'nda yapılan değişiklikler ile hükmen kaldırılmış olsa da şeklen devam etmektedir.

a) Kamu Çalışanları Açısından

Kamu kesiminde çalışanların ücretleri idare hukukunun esasları çerçevesinde ve bir idari işlemle belirlendiği için bu ücretlerde verginin hesaplanmasına ilişkin olarak yapılacak her türlü değişiklik kamu çalışanının eline geçen ücreti doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, vergi indirimleri sonucunda brüt ücretinden daha az vergi kesilen ücretlinin eline geçen net ücret artacaktır. Yani, indirilen vergi miktarı ücretlinin maaşına yansıtılacaktır. Bu nedenle ücret kazançlarında yapılan vergi indirimleri, kamu çalışanlarının eline

(*) Bu tespit daha çok olması gereken ile ilgilidir. Ülkemizde büyük bir kitlenin kayıt dışı olarak istihdam edildiği de bir gerçektir. Ancak, kayıt dışı istihdam eden ve edilenler açısından yapılacak vergi indirimlerinin herhangi bir iktisadi yönü bulunmamaktadır. Vergi indirimleri bu kesim açısından daha çok hukuki bir sonuç doğurmakta; kayıt dışıktan kayıtlılığa geçiş kararları üzerinde etkili olmaktadır.

geçen harcanabilir geliri artırdığı için ekonominin arz yönünden ziyade talep yönünün etkilenmesi gibi bir sonuca yol açacaktır. Bu uygulamayı bir tür transfer harcaması şeklinde de düşünebiliriz. Zaten, devletin tahsil etme hakkı var iken bu hakkından vazgeçmesi şeklindeki kamu alacakları "geniş anlamda" kamu harcamaları olarak kabul edilmektedir.

b) Özel Kesimde Çalışanlar Açısından

Piyasa ekonomisinde ücretin sözleşme ile belirleniyor oluşu, aslında kamu çalışanları açısından söz konusu olan değerlendirmele- rin bu kesim açısından da geçerli olacağı izlenimini uyandırmaktadır. Ancak piyasanın kendi kuralları ve gelenekleri, sürecin bu şekilde işleyişine engel olmaktadır. Ücretlerin vergilendirilmesinde benimsenen kaynaktaki kesinti usulü, ücretli ile ödediği vergi arasındaki ilişkiyi tamamen ortadan kaldırmış ve ücretlilerin vergi bilincinden uzaklaşmalarına yol açmıştır. Bu işleyişte ücretli brüt ücretinden çok, net ücretinin hesabını yapmaktadır. Hatta adına ödenen vergiden ziyade adına yatırılan sosyal güvenlik primlerini takip etmekte ve denetlemektedir. Sosyal güvenlik primlerinin eksik yatırılması ya da hiç yatırılmaması sonucunda uğrayacağı sağlık hizmeti kaybını önceden düşünerek bu primleri daha sıkı izlemektedir. Hal böyle olunca işveren, olası bir vergi indiriminde ücretlinin net ücretini sabit tutacak ve ücretli adına tahakkuk eden vergi ve sosyal güvenlik primi miktarları azalacağı için bu tutardaki meblağ işverenin hesabına yazılacaktır. Dolayısıyla, ücret vergilerinin indirilmesinin piyasa ekonomisi açısından etkisi ekonominin arz yönünde kendisini gösterecektir. Hatta bu etki dolaylı değil, doğrudan bir etki olarak ortaya çıkacaktır.

3. Vergi İndirimlerinin Dönemsel Sonuçları Açısından

Ekonominin dönemsel yapısı açısından bakıldığında, ekonomide kısa ve orta vadede kriz beklentilerinin aşılmış olduğu dönemlerde vergi indirimlerinin kısa ve orta vadedeki sonuçlarını tahmin etmek daha kolaydır. Ancak, Türkiye gibi stratejik konumu itibarıyla her yönden ve ekonomik konumu itibarıyla

her sektörden krizlere açık bir ülkede izlenecek maliye politikalarının kısa vadeli sonuçlarını önceden doğru tahmin edebilmek büyük önem taşımaktadır. Orta ve uzun vadeye yayılan tahminler çoğu kez aniden ortaya çıkan krizler ile alt üst olabilmektedir.

Gelir üzerinden alınan vergilerde yıllık olarak verilen beyannamelerde ortaya çıkacak vergi indirimlerinin etkisi bir yıl gecikmeli olarak alınacaktır. Oysa muhtasar beyannameli gelirlerde yapılacak indirimlerin sonuçları daha tez alınabilmektedir. O nedenle arz yönlü iktisat anlayışı göz önünde bulundurularak, önceliğin muhtasar beyanlarda olması düşünülebilir. Orta vadede ise, ücretlilerin de yıllık beyana geçirilmesi ile birlikte vergi uygulamalarında genellikle sağlanacağı için daha rasyonel sonuçlar alınabilmektedir.

B. Harcamalar Üzerinden Alınan Vergilerdeki İndirimlerin Ekonominin Arz Yönü Üzerindeki Etkisi

Harcamalar üzerinden alınan vergiler, mükellefler açısından genel karakterli, üzerinden alınan mal ve hizmet grupları açısından ise, özel karakterlidir. Bu tür vergilerin mükellefler açısından genel karakterli olmaları, 1982 Anayasası'na göre "ödeme gücü" kriterini esas alan vergilemede adalet anlayışı açısından da tezatlık oluşturmaktadır. Katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, özel iletişim vergisi gibi vergilerin tarifelerinin "ödeme gücü" kriteri ile uzaktan yakından ilgisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tür vergilere gayri-adil vergiler de diyebiliriz.

Bakanlar Kurulu Kararı ile katma değer vergisi oranlarında yapılan son düzenlemeler, sadece arz yönlü iktisat yaklaşımı açısından değil, aynı zamanda Avrupa Birliği ile olan ilişkilerimiz açısından da önem taşımaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkeler, Birlik dahilinde vergi uyumlaştırmasına büyük önem vermekte ve bu konuda öncelikle katma değer ve özel tüketim vergileri üzerinde durmaktadırlar. Üye ülkeler dahilinde ortalama % 19'dan başlayan katma değer vergisi ile Türkiye'de uygulanan katma değer vergisinin nasıl bir uyumlaştırma süreci izleyeceği, bu son vergi indirimlerinden sonra iyice tartışmalı hale gelecektir.

1. Vergi İndiriminin Üreticiler Tarafından Fiyata Yansıtılması

Yapılan tarife değişikliğinde vergi indirimi-ne konu olan mal ve hizmetler, daha çok tam rekabet piyasasında üretilen mal ve hizmetlerdir. Dolayısıyla, bu mal ve hizmetlerin talep esnekliği sonsuza yakındır; yani, üreticilerin piyasadaki fiyatı tüketicilerden bağımsız belirleyebilmeleri neredeyse çok güçtür.

Burada yapılan vergi indiriminin anında mal ve hizmetin fiyatına yansması mümkün değildir. En azından eldeki stoklar eritilene kadar bazı üreticiler eski fiyatta direnecektir. Ancak, tam rekabet piyasasının avantajını iyi kullanacak olan diğer üreticiler rekabetle fiyatları aşağıya çekmeye başladıktan sonra perakende fiyatlarda maksimum % 8,47'lik bir indirim gerçekleştirebilecektir. Vergi indirimi dolayısıyla fiyatlarda ortaya çıkacak düşüş, mala olan talebi artırabildiği ölçüde, bu mal ve hizmetlerin üretiminde artış yaşanacaktır. Yani, yeni yatırımlar yapılacak ve işsizlik azalacaktır. Ekonomide hareketliliğin artması ile mal ve hizmet sürümünün hızlanması yaratılan katma değer büyümeye yol açacak ve devlet, bir önceki döneme göre daha fazla vergi tahsil edebilecektir. Bu noktada önemli olan husus, vergi ve beraberinde fiyat indirimiyle birlikte, talebinde artış potansiyeli olan mal ve hizmetleri iyi tespit edebilmektir. Talebin doygunluğa ulaştığı mal ve hizmetlerde katma değer vergisi indirimine gitmek her zaman istenilen sonucu vermeyebilir.

2. Vergi İndiriminin Üreticiler Tarafından Fiyata Yansıtılmaması

Yapılan düzenleme sonucunda böyle bir durum hemen hemen olanaksızmış gibi görünmektedir. Çünkü, vergi indirimi sonucunda indirimin fiyata yansıtılmaması hali daha çok aksak rekabet piyasaları ile ilgilidir ve bu piyasalarda malın talep elastikiyeti sıfırdır. Yani, üretici tek başına piyasa belirleyici konumdadır. Bu durumda, yapılan indirim kadar bir miktar üreticinin kârında artış olacak ve bu da ertesi yıl tahsil edilecek kurumlar vergisi ile birlikte tekrar devlete geri dönecektir. Ancak, geri dönen miktar daha önceden tahsil edilen vergi miktarının her zaman altında olacaktır.

3. Vergi Oranının Tekrar Eski Orana Çekilmesi Sorunu

Vergi indirimlerinin en riskli yönü, indirilen oranın tekrar eski orana çekilmesidir. Vergi indirimleri ile piyasalarda istenilen etkiler elde edildikten sonra, vergi oranı tekrar eski orana çekilmek istenirse, bu sefer bu değişiklik tamamen enflasyonist bir etkiyi beraberinde getirecek ve indirimle birlikte yavaş yavaş düşen fiyatlar bu kez oran artışıyla birlikte hemen ertesi gün artacaktır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde katma değer vergisi oranlarını uyumlaştırmaktan başka yapabileceği yol yoktur. Hatta katma değer vergisini, Birliğin ana vergisi haline getirmek ve ortak bütçenin bu vergi ile finanse edilmesini sağlamak gibi uğraşlar mevcuttur. Bu durumda yapılan vergi indirimlerinin geçici olacağı gibi bir sonuca varabiliriz. O zaman, vergilerin eski haline getirilmesi aşamasında ortaya çıkacak enflasyonist baskılar, Türkiye açısından ciddi bir konu olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

A.B.D., İngiltere ve Türkiye' de 1980'lerin başında yapılan vergi indirimleri pek çok çalışmaya konu olmuştur. A.B.D., 1970'lerdeki petrol krizinin ardından içine düştüğü ekonomik durgunluğu vergi indirimleri politikası ile aşabilmiştir. Ancak unutulmamalıdır ki, 1980'lerin başında patlak veren İran-Irak savaşının Amerikan ekonomisinin durgunluktan çıkmasına katkı sağladığı da bir gerçektir. İngiltere'de böyle bir süreçten geçmiştir. Türkiye ise, darbe sonrası dönemdeki ekonomik durgunluğu 24 Ocak Ekonomik İstikrar Tedbirleri ile aşmaya çalışmıştır. O dönemlerde vergi indirimleri, daha çok ekonomik durgunluktan kurtulmanın anahtarı olarak tercih edilmiştir. Yani, piyasa ekonomisinin önünü açmada kullanılmıştır.

Bugün Türkiye ekonomisi, 2001 krizinin ardından durgunluğu aşmış ve 2004 yılını ciddi bir büyüme ile kapatmıştır. Dolayısıyla, 2005 yılında öngörülen vergi indirimleri içinde bulunan bir durgunluğun ardından uygulanan arz yönlü iktisat anlayışının ürünü değildir. Burada üzerinde durulması gereken iki nokta bulunmaktadır.

İlki siyasi iktidarın 2005 yılına ilişkin beklentileri pek iyi olmayabilir. Bu nedenle, yaklaşmakta olan bir durgunluğu önceden bertaraf edebilmek için böyle bir vergi indirimi politikası benimsemiş olabilir. Maksat 2005 yılında da piyasa ekonomisinin önünü tıkamamaktır.

İkincisi ise, artan kamu harcamalarını karşılayabilmek ve kırmızı sinyaller veren iç borç yükünü hafifletebilmek için daha fazla kamu geliri elde etme hedefine uygun olarak, kayıt dışı ekonomiyi küçültmek ve kayıtlı mükellef sayısını artırmak; vergi indirimleriyle piyasada sürümü artırarak yaratılacak katma değeri fazlaştırmak ve bu şekilde hem sürümden katma değer vergisi, hem de artan gelirlerden gelir ve kurumlar vergisi tahsil etmek, yani kısa vadede piyasa ekonomisinin orta ve uzun vadede kamu ekonomisinin önünü açmak şeklinde düşünülebilir.

Yapılmak istenen daha çok ikincisidir. Her ne kadar 2005 yılında piyasa ekonomisinin önünü tıkanmak istenmiyorsa da, kamu ekonomisinin oransal olarak büyümesinin önü açılmak istenmektedir. O nedenle 2005 yılında yapılan vergi indirimleri, arz yönlü iktisat yaklaşımının esaslarına pek uymamaktadır. Arz yönlü bir vergi indirimi politikasının yürütülebilmesi için ise, aşağıdaki hususlar muhakkak göz önünde bulundurulmalıdır.

Vergi indirimleri politikasından beklenen sonuçların alınabilmesi açısından hedeflenen mükellef kitlesinin tayini büyük önem taşımaktadır. Üst gelir gruplarının gelir ve kurumlar vergisi yükünü hafifletmek, bunların yıllık beyanname ile gelir ve kurumlar vergilerini ertesi yıl ödüyor olmaları nedeniyle bu politikaların etkilerini dolaylı hale getirmekte ve gelecek hesap dönemine ertelemektedir. Oysa, ücretli olarak çalışan ve kayıtlı ekonomi içindeki sayıları altı milyonu aşan kesimin gelirleri üzerindeki vergi yükünü indirmek, arz yönlü iktisat yaklaşımının hedeflerine daha çabuk ulaşabilmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan, arz yönlü iktisat yaklaşımı çerçevesinde yapılabilecek olanları şu şekilde ele alabiliriz:

Asgari ücret tutarı kadar bir gelir dilimi vergi dışı bırakılabilir. Bunun için "en az ge-

çim indirimi" ya da "özel indirim" şeklinde ve sadece ücretlere mahsus değil, aynı zamanda ticari, zirai ve serbest meslek kazançlarına da uygulanacak genel mahiyette bir indirim mekanizması geliştirilebilir.

Ücretlerin vergilendirilmesinde kaynağa kesinti usulü, kademeli bir geçiş sürecine yayılarak ve en çok üç yıl içinde terk edilmelidir. Ücretlilerin de yıllık beyanname vermesinin önü açılmalı ve gerekirse bu beyannameler üçer aylık geçici beyan ile desteklenmelidir. Böylelikle ücretlilerde vergi bilincinin oluşması sağlanmalıdır.

Gelir vergisi tarifesi kademeli olarak, her yıl 5 puan düşürülerek kısa vadede % 10'dan başlayacak ve 5'er puanlık artışlarla % 35'de son bulacak şekilde artan oranlı bir yapıya kavuşturulabilir. Uzun vadede ise, ilk dilimin % 5 oranında vergilendirilmesinin etkileri araştırılarak ona göre karar verilebilir. Üst dilime karşı gelen oran muhakkak surette % 35'ten fazla olmamalıdır. Çünkü, sosyal güvenlik sisteminde yapılacak olan düzenlemeler ile hedeflenen genel sağlık sigortası uygulaması ve yine emeklilik sisteminde yapılmakta olan değişiklikler, orta vadede kişi başına kamu yüklerinin zaten artacağına bir göstergesi olarak düşünülmelidir.

Vergi indirimleri mümkün olduğunca genel karakterli olmalıdır. Özel karakterli olmaları halinde vergi indiriminden ziyade "vergi teşviği" haline geleceklerdir. Vergi teşvikleri ise daha çok muafiyetler şeklinde belli mükelleflerin, istisnalar şeklinde belli kazanç türlerinin ve bölgesel kalkınma için belli bölgelerin ya da sektörlerin kayrılması maksadıyla kullanılmaktadır. Oysa, arz yönlü iktisat yaklaşımındaki vergi indirimleri genel olarak ekonominin büyümesiyle ilgilidir. Dolayısıyla, tüm bölgeler, tüm sektörler, tüm mükellefler ve tüm kazanç grupları için uygulanması vergi indirimlerinden istenen etkilerin elde edilebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Tüketim vergilerinde yapılan vergi indirimi, büyük perakende satış mağazaları derhal fiyatları indireceklerini ilan etseler bile, üreticiler tarafından uygulanmasa pek başarılı olmayabilir. Üreticiden perakende satıcıya kadar geçen süredeki katma değer ana çıkış

noktası o malı ilk üreten olduğuna göre, öncelikle vergi indirimi zincirin ilk halkasında başlamalıdır. Satış zincirindeki son halkanın kendi inisiyatifiyle yaptığı uygulama zincirin tamamı tarafından kabullenilmediği sürece bir anlam taşımayacak, en nihayet büyük perakende satış birimleri de fiyatları eski seviyesine çekmek zorunda kalacaklardır. Bu noktada önemli olan husus, vergi ve beraberinde fiyat indirimiyle birlikte talebinde artış potansiyeli olan mal ve hizmetleri iyi tespit edebilmektir. Talebin doygunluğa ulaştığı mal ve hizmetlerde katma değer vergisi indirimine gitmek her zaman istenilen sonucu vermeyebilir.

Avrupa Birliği ile yürütülen ortaklık ilişkileri çerçevesinde, vergi uyumlaştırmasının en önemli konulardan biri olduğu unutulmadan, özellikle Birliğin ortak bütçesini finanse edecek ana vergi olması düşünülen katma değer vergisinde yapılacak düzenlemelerde daha dikkatli olunması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Bruce BARTLETT, "Arza Dayalı İktisat", Çeviren: Süreyya SAKINÇ, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, S. 2, Şubat 1987.
- Coşkun Can AKTAN, "A.B.D.'de Vergi İndirimleri Politikası ve Etkileri", Vergi Dünyası Dergisi, S. 118, Haziran 1991.
- Coşkun Can AKTAN, "Reaganomics, Thatcherism ve Özal Ekonomisi", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Ekim 1988.
- Coşkun Can AKTAN, "Talep Yönlü İktisat ve 1970'li Yılların İktisadi Sorunları", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl: 28, S. 3, Mart 1991.
- Coşkun Can AKTAN, "Vergi İndirimleri - Ekonomik Büyüme İlişkisi", Dokuz Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C. 6, S. 2, 1991.

- James TOBIN, "Supply-Side Economics: What Is It? Will It Work?", In: Viewpoints on Supply-Side Economics, Ed. Thomas J. HAILSTONES, Reston Publishing Company Inc., Virginia, 1983.

- Muhammet AKDIŞ, "Arz-Yönlü İktisatçıların Enflasyon Yaklaşımları ve Türkiye'deki Faiz Oranları", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl: 28, S. 8, Ağustos 1991.

- Robert E. KELEHER, "Supply-Side Tax Policy: Reviewing the Evidence", In: Viewpoints on Supply-Side Economics, Ed. Thomas J. HAILSTONES, Reston Publishing Company Inc., Virginia, 1982.

- Ronald A. KRIEGER, "Supply-Side Economics: An Introduction", In: Viewpoints on Supply-Side Economics, Ed. Thomas J. HAILSTONES, Reston Publishing Company Inc., Virginia, 1982.

- Selahattin TUNCER, "Vergi Optimumu ve Laffer Eğrisi", Maliye Yazıları Dergisi, S. 7, Haziran-Temmuz 1987.

- Thomas SUPEL, "Supply-Side Tax Cuts: Will They Reduce Inflation?", In: Viewpoints on Supply-Side Economics, Ed. Thomas J. HAILSTONES, Reston Publishing Company Inc., Virginia, 1983.

- Toper ÇAĞLAYAN, "Gelir Vergisi Alternatifleri: Tüketim Vergisi ve Düz Oranlı Vergi", Maliye Dergisi, S: 76, Temmuz-Ağustos 1985.

- Turhan TÜKENMEZ, "A.B.D.'de Vergileri Azaltma ve Dünyadaki Yankıları", Maliye Yazıları Dergisi, S. 5, Şubat-Mart 1987.

- Ved P. GANDHI, "Relevance of Supply-Side Tax Policy to Developing Countries", In: Supply-Side Tax Policy - Its Relevance to Developing Countries, Ed. Ved P. GANDHI, I.M.F. Washington D.C., 1987.